

JAROMÍR DEMEK

**UNIV. PROF. RNDr. JAN KREJČÍ, DrSc.,
PĚTASEDMDESÁTNIKEM**

J. D e m e k : *The 75th birthday of Professor Jan Krejčí.* — Sborník ČSGS 87:2:128—131 (1982) — The significant Czech geographer and geomorphologist Jan Krejčí celebrates his 75th birthday the 20th May 1982. He worked from 1931 till 1972 (with exception during the World War II) as Professor at the University of Brno. His main works are devoted to the geomorphological investigation in Moravia (river terraces, young tectonics); he published many works also in hydrology, especially in applied hydrology. In this article the short biography and main fields of the activity of Professor Krejčí are presented. R

Dne 20. května 1982 se dožil 75 let náš přední geograf a geomorfolog univ. prof. RNDr. Jan Krejčí, DrSc. Jubilant pochází z intelektuálské rodiny. Jeho otec PhDr. Jan Krejčí byl mimořádným profesorem filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze a od roku 1921 řádným profesorem filozofické fakulty univerzity v Brně, kde spolu s prof. Beerem vybudoval germánský seminář. Jubilant vyrůstal ve velmi dobrých poměrech a bylo mu umožněno mj. naučit se i u soukromých učitelů několika cizím řečem. V roce 1926 jubilant maturoval na klasickém gymnáziu v Brně a dal se zapsat na přírodovědeckou fakultu univerzity v Brně. Studoval kombinací dějepisu — zeměpisu a kromě toho též geologii. Studium ukončil státními zkouškami z dějepisu a zeměpisu a rigorózními zkouškami (hlavní rigorózum ze zeměpisu a klimatologie s meteorologií a vedlejší z geologie). Promován doktorem přírodních věd byl 12. 3. 1932.

Již v roce 1931 — během studia — byl jubilant ustanoven asistentem oddělení a semináře pro fyzický zeměpis přírodovědecké fakulty, jehož ředitelem byl náš významný geograf univ. prof. PhDr. František Vitásek. O prázdninách 1932 podnikl studijní cestu po Jugoslávii, severní části Řecka a Rakouska. V témž roce obdržel stipendium Společnosti přátel štrasburské univerzity ve Francii a v říjnu 1932 odjel na studijní pobyt na tuto univerzitu. Studoval hlavně geomorfologii u předního francouzského vědce prof. dr. H. Bauliga. Z Francie se vrátil na konci letního semestru 1933 a hned nastoupil základní vojenskou službu.

Po návratu z vojenské služby opět pracoval jako asistent oddělení a semináře pro fyzický zeměpis a zároveň vykonával funkci jednatele brněnské pobočky Československé společnosti zeměpisné.

V roce 1936 obdržel jubilant stipendium ministerstva školství a osvěty ČSR ke studiu na Columbia University v New Yorku v USA. Studoval tam od září 1936 do června 1937 geomorfologii u profesora D. W. Johnsona, tehdy známého odborníka zejména na pobřežní pochody. Po ukončení studia na univerzitě v červnu 1937 podnikl jednoměsíční studijní cestu napříč Spojenými státy americkými

a navštívil nejdůležitější geomorfologické lokality. Během studijních pobytů ve Francii a USA se seznámil s učením známého amerického geomorfologa světového jména W. M. Davise, které pak aplikoval i u nás.

Během studijního pobytu v USA si současně připravoval habilitační práci z geomorfologie. Po návratu do Brna opět pracoval jako asistent na univerzitě. Na podzim r. 1939 bylo s ním zahájeno habilitační řízení na přírodovědecké fakultě univerzity v Brně, které bylo přerušeno uzavřením vysokých škol.

Po uzavření českých vysokých škol německými okupanty nalezl jubilant zaměstnání u bývalé firmy Baťa v Gottwaldově-Zlíně. Od března 1940 pracoval jako vědecký pracovník pro obor geomorfologie, hydrologie a základových půd v Technologickém ústavu fy Baťa, v jehož rámci vybudoval oddělení pro uvedené výzkumy. Dostal se tak do přímého styku s praxí, což mělo značný vliv i na další zaměření jubilantova vědeckého vývoje.

Po osvobození v roce 1945 dokončil habilitaci a přešel opět na přírodovědeckou fakultu univerzity v Brně, kde byl v roce 1946 jmenován mimořádným profesorem zeměpisu. V roce 1950 při zřízení kateder byl jmenován řádným profesorem a vedoucím katedry geografie přírodovědecké fakulty Univerzity J. E. Purkyně. Funkci vedoucího katedry zastával prof. Krejčí až do října 1970.

V roce 1955, od 1. 9. 1956 do 30. 11. 1958 a ve školním roce 1962/63 byl prof. Krejčí proděkanem přírodovědecké fakulty UJEP. Ve školních rocích 1959/1960 a 1960/61 byl rovněž členem vědecké rady UJEP. V letech 1962—1969 byl prof. Krejčí členem oborové komise pro přírodní vědy a po jejím rozdělení členem komise pro geologii a geografii Státního výboru pro vysoké školy. Řadu let byl i předsedou komise expertů Ministerstva školství a kultury pro geografii.

Za svoji práci na univerzitě byl v roce 1957 prohlášen vzorným pracovníkem univerzity, v roce 1962 obdržel čestný titul „Vzorný učitel univerzity“ a v roce 1967 obdržel stříbrnou medaili Univerzity J. E. Purkyně.

Pedagogická činnost prof. Krejčího na přírodovědecké fakultě byla zaměřena především na obecnou a aplikovanou geomorfologii. Ve svých přednáškách vycházel především z anglosaské geomorfologické školy — zejména z učení W. M. Davise, která chápala reliéf v jeho vzájemných vazbách jako výsledek vlivu struktury, procesů a času. V aplikované geomorfologii prof. Krejčí využíval svých rozsáhlých poznatků v oboru základových půd a praktické hydrologie, kterých nabyl svojí spoluprací s praxí. Přednášky měly vysokou odbornou i formální úroveň. V obtížných poválečných letech, kdy se na fakultě projevovaly ztráty v počtu přednášejících způsobené smrtí prof. Kolářka, prof. Ríkovského a doc. Hrudíčky, konal jubilant přednášky i z kartografie, meteorologie, klimatologie a hydrologie. Přednášky z kartografie konal i na pedagogické fakultě UJEP.

Při terénních cvičeních měli posluchači možnost přímo se seznámit s prováděním výzkumných prací pro praktické účely — hydrologickými výzkumy pro zásobování závodů a měst vodou, výzkumy základových půd pro výstavbu sídlišť, továren, silnic a železnic. Byli přítomni při sondážních pracích, studovali vzorky z vrťů a popisovali kopané sondy. Tento bezprostřední styk s praxí měl velký vliv na odbornou i politickou úroveň posluchačů.

Vědecky začal prof. Krejčí pracovat již jako student ve 3. ročníku univerzity, tj. od roku 1929. Základní jubilanťovy práce jsou z geomorfologie, ale má vědecké práce ze všech oborů geografie, včetně geografie hospodářské a historické. Přehled hlavních jubilanťových prací sestavený E. Severou byl publikován v našem časopise v roce 1977 (Sborník Československé společnosti zeměpisné roč. 82, č. 3, str. 240—241).

Z teoretických prací prof. Krejčího má největší význam monografie Profil rovnováhy jako základ studia říčních teras, která vyšla v roce 1939 ve Spisech odboru Československé společnosti zeměpisné v Brně. Tato monografie zahájila novou etapu ve výzkumu činnosti vodních toků a studia říčních teras na základě podélných a příčných profilů. Jubilantův spis je i významným příspěvkem k teorii rovnováhy přírodních geosystémů, která je předmětem zvýšeného zájmu přírodovědců v posledních letech. Závažnými teoretickými příspěvky jsou i studie o svaňových pochodech a vývoji svahů, zejména práce „Příspěvek k terminologii a klasifikaci svaňových pohybů“ publikovaná v Geografickém časopisu SAV v roce 1960.

Značná část vědecké i publikační činnosti prof. Krejčího je věnována geomorfologickému výzkumu Moravy. Hlavní výsledky tohoto průzkumu spočívají ve třech skupinách vědeckých zjištění, která podstatně pozměnila dřívější názory geomorfologů na základní rysy reliéfu Moravy a jejich vznik. První skupina se týká vyvrácení názorů o existenci tzv. abrazních teras a o vysoké poloze hladiny miocenního moře. Druhá skupina spočívá ve zjištění, že nynější reliéf je v podstatě tektonický a že tektonické pohyby, které jej vytvořily, jsou poměrně mladého data, pliocenní a kvarterní. V této skupině mají největší význam jednak práce z moravských Karpat a jednak práce z okolí Brna. Z první skupiny prací je to zejména práce „Geomorfologická analýza Zlínska“, která byla publikována ve spisech bývalé Moravskoslezské akademie přírod. věd v r. 1944 a která ovlivnila podstatně práce řady žáků prof. Krejčího v poválečném období. Tato práce pak byla prohloubena řadou dalších studií o neotektonických pohybech v údolí Dřevnice, horní Bečvy a v Hornomoravském a Dolnomoravském úvalu. Z druhé skupiny prací je to zejména monografie „Reliéf brněnského prostoru“, která vyšla ve Folia přírodovědecké fakulty UJEP v Brně v roce 1964 a za kterou po úspěšné obhajobě jubilant obdržel vědecký titul doktor geografických věd (DrSc.). Tato monografie navázala již na dřívější jubilantovy studie z tohoto prostoru, z nichž první se datují již do předválečného období (Sborník III. sjezdu čs. geografů v Plzni 1935). Třetí skupina zjištění se týká skutečnosti, že podle jubilantova názoru nejsou na Moravě vyvinuty říční terasy v takovém počtu a v takových systémech, jak se dříve předpokládalo. Tento názor prof. Krejčí rozvedl v řadě prací ve sbornících (např. Antropos 1961) a časopisech, kde vyvolaly živou diskusi.

Kromě vědecké činnosti v základním výzkumu vyvíjel i velkou činnost v aplikovaném výzkumu. Řadu let až do roku 1960 působil jako stálý expert Státního projektového ústavu „Centroprojekt“ v Gottwaldově. Za této činnosti vypracoval mnoho desítek odborných posudků z oboru geomorfologie, základových půd a hydrologie. Mezi jubilantovy největší práce náleží úspěšně vyřešení obtížného problému zásobování gottwaldovské sídelní aglomerace pitnou vodou. Jiná velká práce se týkala výzkumu základové práce pro 140 m vysoký komín elektrárny v Gottwaldově, který svého času byl nejvyšším betonovým komínem ve střední Evropě. Posudková činnost se týkala řady problémů po celém území ČSSR. Na studenty prof. Krejčího velmi působila vážnost, s kterou byly projektanty přijímány názory a připomínky jubilantovy k jednotlivým uskutečňovaným projektům. Za svoji činnost obdržel prof. Krejčí při příležitosti oslav 15. výročí osvobození Československa Sovětskou armádou v květnu 1960 od Státního projektového ústavu „Centroprojekt“ diplom „Čestné uznání za vynikající pracovní úspěchy na úseku projektování investiční stavby“.

V šedesátých letech se prof. Krejčí aktivně zúčastnil tvorby našich velkých atlasových děl. Byl oddílovým redaktorem díla Atlas Československé socialistické republiky a v r. 1967 obdržel za tuto práci poděkování prezidia ČSAV. Byl rovněž

členem redakční rady druhého velkého atlasového díla, a to Československého vojenského atlasu. Byl členem kolektivu pracovníků, kteří za toto dílo byli v roce 1965 vyznamenáni Řádem práce.

Práce prof. Krejčího byly publikovány i v zahraničí, zejména v Rakousku a v NDR.

V poválečném období prof. Krejčí navštívil NDR, PLR, Rumunsko, Rakousko a Velkou Británii.

Profesor Krejčí zastával i funkce v Československé geografické společnosti. Byl i místopředsedou hlavního výboru společnosti. Řadu let úspěšně působil v redakční radě Sborníku Československé geografické společnosti.

Během svého působení na univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Brně vychoval prof. Krejčí velký počet žáků, kteří působí na školách, ve výzkumných ústavech i v praxi. Vytvořil i brněnskou geomorfologickou školu, která je uznávána i v zahraničí. V roce 1972 odešel jubilant do důchodu. Pracuje však aktivně dále jako spolupracovník Státního projektového ústavu obchodu v Brně. Dále publikuje výsledky svých výzkumů, zejména v Geografickém časopisu SAV.

Profesor Krejčí se dožívá pětasedmdesátin v plné duševní i tělesné svěžesti. Do dalších let života mu přejeme hodně zdraví a vědeckých úspěchů.

Prof. RNDr. Jan Krejčí, DrSc.